

Uz ova, i druga, suvremena, izlaganja i opazke, pisac daje, gdje god mu se pruža prigoda, mnoštvo praktičnih savjeta, opomena i pobuda za jedan uistinu kršćanski život djeteta Božjega. Toga radi valja ovu knjižicu preporučiti i razširiti u najšire narodne slojeve.

Dr. Josip Salač

Godišnik na sofiskij univerzitet, bogoslovski fakultet, svezak XIX, (1941—1942), 8° oko str. 650, cijena 445 leva.

Prošlogodišnji Godišnjak bogoslovskog fakulteta u Sofiji donosi u svom redovno znatnom obsegu cio niz veoma zanimivih i vrijednih radova. Na prvom mjestu stoji radnja prof. G. S. Paševa pod naslovom: »Pogledi Klementa trnovskog metropolite na moralnost (str. 1—176). U njoj autor razpravlja i kritički razčinja nazore metropolite Klementa, nakon što je točno i svestrano utvrdio njegov izvanredno važan položaj u poviesti kulturnog života bugarskog naroda. U šest poglavlja razglobio je autor načela, koja je i naučno i praktički zastupao spomenuti metropolita. Radnja je izvanredno poučna i znanstveno osnovana.

Na drugom je mjestu niz razprava arhimandrita Eftimija, dielom načelne prirode i obćega značaja, a dielom izvodi za domaće bugarske prilike. Prva radi o: Izvorima sumnje u vjeri (str. 1—36); druga razčinja pitanje: Da li postoji čudoredna odgovornost, ako se zanieče sloboda volje (str. 1—42). O domaćim prilikama rade tri druga njegova prinosa: Da li su bugarski pjesnici i pisci protivnici religije? (str. 1—40), Nekršćanski pogrebni običaji našega naroda u gradovima (str. 1—22), Neopravdano povećanje biskupskih mjesta u Bugarskoj (str. 1—18).

Profesor Hristo Gjaurov donosi obširnu razpravu o Djelima Apostolskim (str. 1—80). U njoj su kao isagoškoj razpravi obrađena sva potrebna pitanja: naslov, sadržaj, izvori, mjesto i vrijeme sastavka, jezik, cilj, autencija i važnost Djela Apostolskih. Od osobite je važnosti u ovom svezku razprava prof. Stefana Cankova: Pravoslavno kršćanstvo, njegova suština i njegov suvremeni oblik (str. 1—160). To je ovdje zapravo prerađeni i dotjerani prievod njegove knjige: Das Orthodoxe Christentum des Ostens, koja je izašla u Berlinu god. 1928. S obzirom na predmet, koji obrađuje, razprava je od najveće važnosti, a s obzirom na izvore i literaturu kojih se dotiče, jednako zanimiva i zanimiva. Tkogod bude pisao o pravoslavlju na Balkanu, ne može smjeti mimoći ove razprave prof. Cankova.

Kao posljednja u ovogodišnjem godišnjaku nalazi se ekumenska razprava prof. Ivana Markovski pod naslovom: Knjiga i vjerna (str. 1—70).

Već iz ovoga pregleda sadržaja vidi se, da ni XIX. svezak ne ostaje za prijašnjima, već da služi na ponos bogoslovskom fakultetu u Sofiji, a na korist bugarskome narodu.

Prof. A. Z. K. K. K.

Kos Stanislaus S. S., De auctore expositionis verae fidei s. Cyrillino Cyrillo adscriptae (Napisanie o pravěj věřě), dissertatio ad lauream Pontificia Universitas Gregoriana, Ljubljana 1942, 8° — 223, Naručbe: Nadbiskupski konvikt, Zagreb, Vlaška ul. 38. Cij. broš. Kuna 160.—

Pohvalna je pojava, da u posljednjih nekoliko godina posjetnici Papinskog sveučilišta Gregoriane u Rimu slavenske narodnosti dobivaju za izradbu doktorske razprave zadatke iz onih bogoslovskih pitanja, koja su u tiesnoj vezi s poviešću katoličke vjere i Crkve kod pojedinih slavenskih naroda. Jedan je od takvih zadataka i ova razprava Stanislava Kosa, salezijanca, koja pretresa pitanje: da li je »Napisanie o pravěj věřě«, jedina pisana izprava na slavenskom jeziku iz doba djelovanja sv.

braće Ćirila i Metodija, koja ujedno sadržava bogoslovski »Credo« svete braće? Razprava se ograničuje na više poviestno-bogoslovsko poređivanje, a ne upušta se u strogo bogoslovsku analizu toga dokumenta, jer to bi sačinjavalo opet obseg nove posebne razprave. Pisac odmah u predgovoru naglašuje, da sama izprava sadržava Focijevu nauku o izlaženju Duha Svetoga, što ipak po sebi ne bi smetalo pravovjernom stanovištu sv. braće, kad bi oni bona fide stajali na tom stanovištu u ono doba, dok još to pitanje nije bilo od katoličke Crkve konačnom presudom određeno. Kao smjernice u razpravi služila su piscu naučna iztraživanja priznatih stručnjaka na tom području, gg. profesora Grivca i Dvornika. Pobude i naputke u izrađivanju razprave davao je piscu ugledni profesor Papinskog Iztočnog Instituta u Rimu Hrvat Dr Stjepan Sakač D. I. Sam sadržaj razprave podieljen je kako sliedi:

Poslije predgovora navodi obilnu bibliografiju, kako samih vrela, tako i stručne literature najboljih ne samo katoličkih, nego i iztočno-pravoslavnih bogoslovskih pisaca na tom području. U uvodnim poglavljima pisac najprije utvrđuje, kako je navedeni dokument sačuvan u nekom srednjebugarskom rukopisu iz godine 1348., u kodeksu poznatom pod imenom »Collectio presbyteri Laurentii«. Taj je kodeks otkrio K. Th. Kalajdović g. 1824. u moskovskoj sinodalnoj knjižnici, i upozorio na nj u svom djelu »Joann ekzarh Bolgarskij« (str. 88, bilj. 6.). Drugi rukopis, koji sadržava prepis spomenutog dokumenta, otkrio je E. Barsov u svojoj zbirci rukopisa, a potječe iz svršetka 16. stoljeća, kako se razabire iz obilježja ruskog jezika toga razdoblja. Ovaj su dokument napose objelodanjivali i komentirali, bilo djelomice, bilo čitav, ovi pisci: Kalajdović (g. 1824. samo nekoliko odlomaka), Sreznevskij (g. 1867. čitav), ponovno izdan g. 1922. od Angelova i Genova, Barsov (g. 1886. čitav), Ilinskij (1925.), ponovno priređeno izdanje od Djulgerova (1934.) i Trifonova (g. 1935.) Lavrov (1930.). Osim toga objelodanjen je ovaj dokument u prievodima: ruskom (g. 1841. i 1866.), ali neuspjelom i manjkavom, zatim u bugarskom od Angelova i Genova (1922.), Djulgerova (1934.) i Trifonova (1935.). Naš pisac donosi tekst toga dokumenta u staroslovenskom jeziku, po mogućnosti kritički reproduciran, i uporedo njegov latinski prievod (str. 26—37). Po tom donosi pisac pregled sadržaja toga dokumenta: I. dio o nauči presvetoga Trojstva; II. dio: o tajni Utjelovljenja; III. dio: o štovanju svetih slika. Prema tomu taj je dokument kompilacija dogmatskih nauka, definiranih u prvih sedam obćih crkvenih sabora. Dalje napominje vremenskim sliedom najznatnije jnanstvene trudbenike, koji su objelodanili svoje razprave o tom dokumentu, a to su: Kalajdović, Dobrovsky, Makarije Bulgakov, šafarik, Čelakovsky, Bodjanskij, Suhomlinov, Tyminski, Lavrovskij, Rački, Knjazev, Sreznevskij, Platonov, Bilbasov, Voronov, Golubinskij, Jagić, Halabala, Snopek, Serebrennikov, Barsov, Malyševskij, Antonij, Syrka, Angelov, Genov, Ilinskij, Kulbakin, Lavrov, Nikolskij, Grumel, Gošev, Djulgerov, Trifonov, Salaville, Weingart, Grivec, Vajs i šojat. Jedni od ovih snatraju začetnikom spomenutog dokumenta Konstantina Bugarskoga, biskupa u Korkyri, drugi ga pripisuju sv. Ćirilu Konstantinu, slavenskom apostolu, treći napokon, — a tih je najmanji broj, — učenicima sv. Ćirila i Metodija. Naš pisac podvrgava sada u glavnom dielu svoje razprave kritici sve tri teorije i napokon utvrđuje, da je najvjerojatnije, da taj dokumenat potječe od Klementa, učenika sv. braće Ćirila i Metodija, prvoga bugarskog slavenskog biskupa. Time je pisac ove razprave pokročio korak dalje, da je od čosadašnjih znamenitih rezultata, koji su se opredielili za učenike sv. braće Ćirila i Metodija, kao začetnike toga dokumenta, točnije konkretno opredielio, koji je to bio od učenika sv. braće: naime, da je to bio Klement. Razlozi su pisca kritički uvjerljivi, pa je bez sumnje ovaj njegov rad jedan znatan znanstveni doprinos na području izučavanja teologije sv. braće Ćirila i Metodija među slavenskim znanstvenim trudbenicima. Djelo toplo preporučujemo.

Dr. J. Oberški